

क.व. च

सर्वप्रायश्चित्त

६९८ प्र। १७

व

६९८ प्र। १८

ह्यांत दोन स्वतंत्र ग्रंथ
आहेत. स्वतंत्र
वेष्टणांत ठेवणें

(1)

५५/ प्रा: १७

श्रीगणेशायनमः॥अथ सर्वप्रायश्चित्तप्रायोगः॥कर्ता सर्वप्रायश्चित्तसामग्रीसंपा
द्य॥रिक्तायांतिथौअन्येस्मिन्वापुण्येनहिदिनांतो॥अपराण्येहवापर्वेतिउक्षणयुक्तान्॥
विप्रान्यर्षत्वेनोपत्रय॥समाहितमनेतत्वाकिनवासा॥अभुजानेःपर्वदंप्रदक्षिणी
कृतम्॥मासपक्षाद्युल्लिख्य॥इदंगोचरनिष्ठमणीक्षितइव्यंसम्येभ्योदालुमुक्त
जेदिति॥संकल्पशास्त्रेकंगोचरसंपर्षदेदत्वा॥सांष्ट्रंमंत्रमोनमस्कृत्यदि॥
ततस्तेःविप्रैः॥किंतेकार्यवदामि॥किंवागपक्षेद्विजः॥तत्त्वतोब्रूहि
तत्सर्वंसंहिगतिरात्मनः॥यदिचिद्वदामेससंनियतंप्रायसेशुभं॥यद्वा
गतोस्यसंयनेनत्वंशुध्यसिकहिंवित्र॥इतिष्टुष्टे॥अमुकशर्मणाःजन्मप्र
प्ताति॥अद्ययावसानाज्ञानकामाकामसक्ततपसक्तत॥कायिक॥वाचिक॥
मानसिक॥सांसर्गिक॥स्पृष्टास्पृष्टा॥भूतकाम॥पीतापीत॥परपुरुषहा
स्याआश्रितद्रोह॥मित्रद्रोह॥विश्वासद्रोह॥पंक्तिर्त्तदस्वरणा॥द्युतादिक्रीडा

(2)

शानीननोध्यस्तानां विषत्रास्त्रधातकादीनां॥

१ अ. पाषांडपति तसंभाषणअन्यव्यवायासक्तजातिचंद्राकजाडानां असातह
तसकृत्कृतानां शोनीननोध्यस्तानां साततिहृतसकृत्कृतानां॥ सकल
पातकअतिपातकउपपातक। लघुपातक। संकलकिकरण। मलिनीकरण।
अपात्रिकिकरण। जातिचंद्राकर। प्रकीर्णपातकानां॥ मध्येसंभाषितानां। पात
कानां निरासार्थं मनुयहं हृत्वा। प्रायश्चित्तमुपदिशं लुप्तवंतः। इस्कप्रण
मेत्। प्रार्थयेच्च॥ तत्रमंत्रः। सर्वधर्मविवादा रोगोपहारः सकलाद्विजः॥
ममदेहस्य संशुद्धिं कुर्वंतु द्विजसत्तमाः॥ मया हृतमहाद्यौरं स्नानमक्षा
नकिरन्विषं॥ प्रसाहः क्रियतां ममं भुजानुसां प्रयच्छथ॥ पूज्यैः कृतः पवि
त्रो हं भवेयं द्विजसत्तमेः॥ इस नं लरं॥ मामनुयत्तं लुप्तवतः॥ इति प्रणमेत्॥ १
ततस्तैजसममध्यमअधमपक्षान्विचार्य॥ यथासा मध्यं पापानुसारे
ण प्रायश्चित्तमुपदिशेयुः॥ ततः देशकाळो स्मृत्वा करिष्यमाण प्रा

यश्चित्तांगत्वेन निबन्धसूजां अनुवादकसूजां कथयेत् ॥ इति संकल्प्या चंदन
माळादिना संकल्प्य ॥ निबन्धसूजांगत्वेन यथाप्राप्ति इव्यं संकल्प्य ॥ अनुवा
दका यथापारमुसारेण दाक्षिणा दद्यात् ॥ ततो नुवास्व कथयेत् ॥ कर्ता
स्वरूपवित्तः सन्त्युपयात् ॥ प्रमुक्तवार्मणः तव जन्म प्रपत्ती अद्य याव
त् ज्ञानाज्ञाना ॥ कामा काम सकल असकल ॥ कायिक वाचिक मानसि
क सांभगीर्गि ॥ स्पृष्टा स्पृष्ट ॥ भुक् भुक् ॥ पीता पीत ॥ सकल उपासक ॥ अति
पातक ॥ उपपातक ॥ उच्छुपातक ॥ संकलिकरणमालिनीकरण ॥ अपात्री
करण जाल चक्राकर प्रकीर्णपातकानां ॥ मध्ये संभावितानां पातकानां
नाशार्थं सभ्योपदिष्टेन षड् द्वय प्रायश्चित्तं गो निष्क्रियणीति तज्जल
निष्क्रयसाम्नाय द्वारा उपदिश्यते ॥ तस्मिन् यथाशक्ति प्राच्योदिच्यां

२

गसहितेन आचीणेन तत्तद्विषयविषयि। तेन त्वं कृतार्थो भविष्यसि।
 ति। कर्तव्यं भवदनुयाय इति वदते॥ अयं चोपदेशः स्त्रियारं कार्यं। अद्वा
 दो अद्वा मित्राद्यर्थं॥ प्रत्याप्त्यर्थं। निष्कसमुत्पत्त्युत्पत्तिदशकोशे
 प्यततः देशकालो निर्दिष्टः। अमुकगर्भणो मे जन्म प्रीति अद्य यावत्॥
 शान्तिः शान्तिः। कामा कामा। सहस्रं असकृतं। कायिकं। वाचिकं। मा०। रसं
 सर्गिकं। स्पृष्टा स्पृष्टा। रसका। भुक्ता पीता पीता। सकलपातक। अतिपातक।
 पपातक। उद्युपातक। संकलीकृतं। मालिनीकरणं। अपात्रिकरणं। जातिचंरा
 पातका। करप्रकीर्णपातकं॥ मध्ये संभावितानां निरासनद्वारा श्रीं सभ्योपदिष्टं अमुक
 प्रायश्चित्तं प्राच्योदीच्यां गसहितं अमुकप्रत्यामायेन आचरिष्ये॥ इति संकल्पः॥ २
 विरसि हस्तं निधाय॥ यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्यासमानि च॥ केशाना

श्रित्युतिष्ठंति तस्मात्तु केवान् स्पृशाम्यहं ॥ इति मंत्रं पठति । शिखा कक्षोपस्थ र
हितं केरादीन्वापत्वा स्नात्वा । आयुर्बलं यशो धर्मः प्रजापुष्टि वसुनि च ॥ धर्म
प्रसां च मेधां च तन्मोधे हिवनस्य दे ॥ इति मंत्रेण अपाप्ता गच्छेत्तु प्रांशु रव ॥ सु
खदुर्गंधिनाशाय दंतानां च किमु धये ॥ वीरनाय च गजार्णकुर्वे हं लुं दंते धावनं ॥
इति मंत्रेण दंतान् संशोध्य ॥ इदं देवाय नमः कृष्णाय सुतियजसस्मादिस्त्रानानि
कुर्यात् ॥ तच्चैधं । प्रायश्चित्तं गृहे न भस्म गोमय मृत्तिकादिस्नानं करिष्ये ॥
भस्म मादाय । ईशानाय नमः इति । इति तस्य कृष्णायैति मुखे । अधोराय न
मः इति । हृदये । कामदेवाय नमः इति गुह्ये । सद्यो जाताय नमः इति पादयोः । मंत्रेर्ना
म मंत्रेर्वा । अणवेन सर्वान् विलिप्य । स्नात्वा च म्प । गोमयमादाय । व्याहृत्या
त्रिधा विभाज्य । आदिसाय प्रहर्य । अग्रमग्र्य च रत्नानां ओषधीनां च नैवेद्यं ॥

३

तासां मृषत्तपत्नीनां पवित्रं कायशोधनं । यन्मे रोगांश्च शोकंश्च नुदगो मयि सर्वशः ॥
 इति मंत्रेण शिरः प्रहृतीपादं तं लिप्य ॥ स्नातत्तम्य ॥ मृतीकास्नानं ॥ बलिस्थापनं ॥
 हिनि ॥ भूमिं प्रार्थ्य ॥ माकोरिषत् ० रवनिता ॥ स्यानाष्टधिवीरतिगृहीत ॥ आयुने
 तेतिद्वामादाय ॥ गायत्र्याङ्गिः ० र ॥ भूमिनिधाय ॥ ज्ञातारमिदं ० पूर्वतः ॥ यमाय ० १५
 दक्षिणातः ॥ तत्तायामि ० पश्चिमतः ॥ १५ ॥ उत्तरस्यां ॥ तत्तर्यं ० उर्ध्व्यां ॥ अ
 धः पश्य ० अधः ॥ सहस्रं ० शिरसि ॥ अक्षिभ्यां ० मुखे ॥ ग्रीवाभ्यस्तं ० हृदि ०
 नाभ्यानां ० नाभौ ० त्वमिदं स ० वाक् ॥ सोमानं ० कक्ष्योः ॥ यक्षुक्षि ० कुक्ष्योः ॥
 बद्धिः ० नां ० पृष्ठे ० रुभ्यां ० अङ्गी ० उर्वी ॥ मेहना ० जन्वोः ॥ एतावान् ० पादयोः ॥
 यस्येवि ० अंगादंगा ० पुरुषस्तत्तेन सर्वाणि विलिप्य ॥ अत्राक्तो अश्वक्रां ०
 मृत्तिके हरमेपापं यमया दुष्कृतं कृतं ॥ मृत्तिके देहि मे पुष्टित्वमि सर्व

१५

३

प्रतिष्ठितं। मृत्तिके प्रतिष्ठिते सर्वतन्मे निनुदमृत्तिके। तया ह तेन पापेन गणामि प
रमां गतिं। तया ह तेन पापेन जीवामिश्रारं रातं। मृत्तिकस्नानं प्रक्षाल्य। पंचग
व्यस्नानं। गायत्र्या मुने गोत्रं० गंधद्वारे गोमयं। आपायस्येति क्षीरं०। दधिकं व्या
दधि। शुक्रमञ्ज्या। देवस्य त्वेकुरोदकं। स्नात्वा मन्त्रं पतर्धिरार्थयेत्। तत्र मन्त्रं॥
हिरण्यशृंगं वरुणं प्रपद्ये तीर्थं मे देहि यत्तु। यन्मया पुत्रं मसाधूनां पापेभ्यश्च
प्रतिग्रहः। यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा पुत्रं कुरुतं। तं न इदं वरुणो ब्रूहस्यतिः
सक्तिन्वा पुनं तु पुनः पुनः। ततः मन्त्रं स्नानं। अथ मर्षणादि कृत्वा। आच
म्य वाससी परिधाय। स्त्रीशुद्रयो रमं चक सर्वविधाय। अथ विष्णुप्राश्नं
अगीहृतं। सर्वप्रायश्चित्तांगत्वेन विष्णुप्राश्नं करिष्ये। रा। लुग्रा मन्त्रे
तं चंदनादिभिर्विष्णुं संपूज्य। अमबलुक्ष्य निष्कृयणीयं तद्व्ययथा

नामगोत्रेयो ब्राह्मणेभ्यः दालुमहमुह्यजेत् । तेन श्रीपापापहर्ता माहाविष्णुः प्रमि० ॥
श्रांथांगमूलं गोदानं । गवामं गेषु तिष्ठति भुवनानि बलुर्दशभ्यस्मात्तस्माच्छिवं
मे स्यादिति ह्योके परस्मै । गावो मे अयतः संलुगावो मे संलुप्यतः । गावो मे हृदयः
संलुगावामध्ये वसाम्यहं ॥ इति मंत्रेण गोनिष्कृत्य इव्यंकुटं बिने द्विजाय दत्वा ॥ त
तः अग्निं सखाप्य विष्णुदेवेन अष्टाविंशत्याध्याहुतिव्योहति मंत्रेण जुहुयात् ॥
ततः शिष्टान्यारानुपधेन ब्रह्मकुर्वहे । समविकुर्मात् । पंचगत्वं दत्त्वा सप्तपत्रेकु
रोपलारादौ वै । जुहुयात् । तत्र मंत्रः ॥ इति ॥ पृथिव्या ० इदं विष्णु ० चि०
मानसोके ० रुद्राय ० ब्रह्मजज्ञानं ० ब्रह्मण इव ० अग्नये स्वा ० अग्न ० सोमाय ०
सोमा ० गायत्र्या ० भूर्भुवस्वः ० प्रजा ० अग्नये स्वष्ट्युक्ते स्वाहा ॥ सिद्धकृता ॥
ततो नक्षत्रदर्शनं व्रतग्रहणं करिष्ये ॥ इति द्विजांस्तृप्त्या ॥ कुरुष्वे स

मुस्तातः। प्रणवेन होम शेष सर्वं प्रायश्चियात्। एतच्च प्राराने ग्रामाद्वहिः। कर्म
मिति प्रायश्चित्ते होम निराक्या उपवास उपरात्यो हविष्यानं मश्नीयात्। ततः प्रथ
श्चित्तं चरित्वा प्रा० व्याहृति होमं विदुः। आक्षिप्तं गोदानं निष्कृत्वा रात्र्या ब्राह्म
णान् भोजयेत्॥ एवं प्रायश्चित्ते ब्रह्म कुर्वन् होमं प्रचारयन् मूलं वस्कलं लुप्य
स्मिन्पापे ब्रह्म कुर्वन्। अकं प्रायश्चित्तं समानतंत्रे वायं युक्तः द्विजस्त्रीणां
होमं च गव्यान्नेन स्तः॥ स्त्रीणां होमो नक्षत्रं पंचगव्यं तथैव चेति॥
क्वनादिति संक्षेपः॥ इति प्रायश्चित्तमुक्त्वा कल्याणं सर्वसाधारणं प्रायश्चि
तप्रयोगः॥ अनुमत्तादीनां प्रायश्चित्तमहर्षेदीनसः। हंचामंतो पदेष्टा
चतयासंप्रतिपादकः। ओत्साहकः। सहायश्च तथामार्गालुदेशकः॥

५
आश्रयशस्त्रात्तत्त्वमल्लहालाविकर्मणां॥ उपेक्षकशक्तिमां च दोषबलानुमो-
दकः॥ आकार्यकारिणास्तत्त्वाप्रायश्चित्तप्रकल्पयेत्॥ यथाशास्त्रानुरूपं च दं-
उं तेषां प्रकल्पयेत्॥ वेदे तीर्थे च देवे च देवज्ञेनेष जेगुरो॥ वाद्व्रीणावनयस्य
शिधिर्लघतिताद्व्री॥ क्षेत्राण्यस्यः सुराविप्रगोर्गुरुस्तीर्थमुच्यते॥ निवासहो-
मस्तानां चार्चां शोषयोष पुनाति॥ यथाष्टमयो हस्तीयथा च कर्मयो मृगः॥
ब्राह्मणस्त्वनधीयानस्य स्तेना गन्धर्वः॥ १॥ पदकं छवस्वदानं कृद्वाध-
तित्वां चनं॥ रा१७५१ पि५ ग७७ भा३॥ नक्षत्रपंचमोऽंशः॥ कर्मपा-
षाद्वज्रश्रीरकान्वितं॥ गलाननार्पणमस्तु॥ श्रीविदुः प्रसन्नः॥

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com